

SZEMLE.

Jogalkotás.

A nyugdíjfelértékelés, mint törvényhozási probléma.

(Kiszvételek dr. Proszvimmer Bélának a Jogtudományi Közlönyben megjelent cikkére.) Második (befejező) közlemény.

(Ennek a cikksorozatnak az első része, amely a Polgári Jog mult számában jelent meg, a nyomdában már szedésre készen állott, amikor a kormánynak „valorizációs” törvényjavaslatát nyivánosságra került. *Mayo a javaslat* a legékeesebben szóló cáfolata Proszvimmer dr. azon állításának, hogy az egyedül üdvözítő törvény az, amely a valorizációs kérdéssel összefüggő bajainkat orvosolni tudja. Maga a javaslat! A javaslat, amelyet találónan neveztek el „javaslatnak a valorizáció ellen.” Hegedüs Lóránt cikket irt az egyik napilapha a javaslatról „Grizeldis királykisasszony — címmel; a cikk végén, kéri az olvasót, hogy ne haragudjék, hogy értekezésében egy szó sem esett a királykisasszonyról, dehát a valorizációs törvényben sincs szó valorizációról, egyenesen a stilszerűség követelte meg tőle, hogy a témához nem tartozó címet adjon cikkének. Jelen cikkünknek keretében még nem foglalkozunk részletesebben a javaslattal, utalunk az eddig is elhangzott kritikára és a magánalkalmazott-nyugdíjasoknak jalkiáltásaira. Utalunk arra, hogy a nyugdíjkérdés tekintetében a javaslat egyenes, a birói gyakorlat *ellen* készült, jöllehet az indokolás több helyen hivatkozik arra, hogy a javaslat legnagyobb részében a birói gyakorlatnak törvénybe való leszűrődése és lefektetése. Még az *arányszám* tekintetében is, amely pedig a súlypontja a nyugdíj-javaslatnak. Helyesen mondja Beck Salamon: „Megtévesztő az indokolás utalása arra, hogy az arányszám alapgon dolata a birói gyakorlatban is elfogadott elv volna.” („A valorizációs javaslatról” „Világ” 1925. nov. 18.)

Minden elfogulatlan jogász felületes átolvasás után is konstátálhatja, hogy a nyugdíjkérdésben a javaslat egyedül a nyugdíjfiizetésre kötelezett vállalatok érdekeit tartotta szem előtt. Csak futólag emlíjtük meg a markáns részeket, így azt, hogy a javaslat folytán a bankok és biztosító intézetek felértékelt mérlegei alapján megállapítandó arányszámok a nyugdíjnak átlag csupán 10—20%-os valorizálását fogják megengedni. A javaslathól folyik, hogy az első felértékelt mérleg a nyugdíjvalorizáció mértékét egyszer s mindenkorra eldönti, hogy a 26. §. még a jogerős birói ítéleteket is meg akarja semmisíteni, hogy az 1914. év óta élvezett tényleges illetmény emelkedésekre figyelemmel nincs és főleg figyelmen kívül hagyja az 1914. és 1925. évi mérleg időpontja közötti vállalati jövedelmeket stb. Nem elégszik meg azonban a javaslat magával az anyagi jogi intézkedésekkel, amelyek pedig már *magukban* véve megfojtják az eddigi birói gyakorlatot, a szokásjogot, még különleges eljárési szabályokat is konstruál abból a célból, hogy az anyagi jogi intézkedéseket, a *törvényjavaslat célját teljesen* hathatóssá tegye. (40. §. Arányszám megváltoztatása iránti eljárás.) Ennél az egészen szokáttalan különleges eljárési intézkedésnél,

amely a nyugdíj jogosultakat még ellenőrző tevékenységüktől is megfosztja, az embernek önkéntelenül eszébe jut az, amit valamelyik francia művészettörténész a gótikus templomépítésre nézve állapított meg. Azt mondja, hogy amíg a pogány és a román templom *magában* a templom belsejében birta biztonsága biztosítékait, a gótikus templomnál ezt kívül kell keresnünk; hasonlít tehát egy olyan állathoz, mely *csontvázát részben testén kívül hordja*. Támasztóíve és támasztópillére, bárhogyan is diszitették, a mankó benyomását kelti. Egy épület, egy egyén (és tegyük mi hozzá törvény) nem felel meg az egészség eszméjének, *ha ily módon meg kell támasztani*.

Proszvimmer dr. azon álláspontjából, hogy a nyugdíj fizetési kötelezettség nem a munkaviszonyból folyik, logikusan következik az az álláspontja is, hogy a nyugdíjért csak a nyugdíjintézet legyen felelős. (Illetve: *a sorok mögött* megenged annyit, hogy a munkaadó esetleg felelőssé tehető magáért a nyugdíjért, *de nem annak valorizált teljesítéséért is*, vagyis a munkaadó is felelős esetleg — a semmiért.) Eltekintve a cikkíró azon ellentmondásától, amely szerint egyik helyen azt mondja, hogy: „a nyugdíj fizetési kötelezettség nem folyik *magából* a munkaviszonyból, hanem kétségtelenül abból a külön *megállapodásból*, amely a munkaadó és a munkavállaló között jön létre stb., míg a másik helyen azt mondja, hogy a munkaadó *nem felelős*, csak a nyugdíjintézet (tehát a megállapodás, dacára sem felelős), a következőket kívánjuk leszögezni. Proszvimmer dr. a bírói gyakorlatot ebben a tekintetben sem veszi semmibe. Idéz ugyan egy-két indokolást, azonban nem a leglényegesebbeket és nem az úgyszólván, hanem azokat, amelyek az ő szempontjából, az ő elfogása szerint — szükségesek.“ Szerinte a bírói gyakorlat a külön vagyonnal és „önálló jogi személyiséggel“ bíró nyugdíjintézet létezése esetén azzal az indokkal marasztalja a munkaadó nyugdíj fizetésére, hogy a munkaadó alkalmazottját kötelezi, hogy az általa létesített nyugdíjintézetbe lépjen és ezen a címen fizetése egy részét vissza is tartja. A bírói gyakorlat azonban nemcsak ennek az indoknak alapján állapította meg a munkaadó-vállalat közvetlen felelősségét. Idézzük többek között. — a Kuriának 1925. április 17-én hozott P. II. 998/1925. sz. ítéleti indokolását: „A kir. Kuria által más perekben is állandóan elfoglalt jogi álláspont szerint az egyes társaságok (cégek) nyugdíjalap intézménye *a létesítő céggel szemben nem külön jogi személy*, hanem egyszerűen közigazgatási (administratív) szerv, a jelen esetben (minden esetre ez áll — a cikkíró) az alperes által, a jogosultak nyugdíjigényének kielégítésére rendelt, az alperes igazgatósága által kezelt és képviselt külön társasági vagyonalap, amelynek gyarapításához a tisztviselők és a vállalat rendszere év befizetésekkel járulnak hozzá, alperes azonban a nyugdíjat a szabályzat értelmében (majdnem minden nyugdíjszabályzatban ez áll — a cikkíró), nemcsak a nyugdíjalap erejéig biztosítja, hanem *az esetleges hiányt is a vállalat előlegezi és pótolja*.“ Legyen szabad ebben a tekintetben arra az emlékiratra utalnunk, amelyet az idei év tavaszán nyújtott be a nemzetgyűléshez az az egyesület (P. T. O. E.), amely egyesületnek e sorok írója az ügyésze és amely memorandumra jogászegyleti előadásában Gallia Béla dr.

a Kuria munkaügyi tanácsának tagja is több ízben hivatkozott. Az emlékirat szerint: „A nyugdíjvagyon kezelése a nyugdíjalapszabályok lényege és szelleme szerint teljesen a vállalatok igazgatóságainak van kiszolgáltatva, mert a nyugdíjgyesületi választmányok paritásos összetétele csak látszólagos és a diszpozicionális jog az igazgatóságoknak biztosított. Ha például a nyugdíjválasztmány, valamely ügyben leszavazza az igazgatóság által delegált elnököt, akkor ezt a többséggel hozott határozatot az igazgatóság még megváltoztathatja. Vagy például a közgyűlésen az igazgatóság képviselőjében jelenlévő küldöttnek ugyanannyi szavazata van, mint a megjelent tisztviselők összességének.”

Schwarz Tibornak, a munkaügyi bíróság kiváló bírójának, a „Jogállam” október–novemberi számában megjelent nyugdíjvalorizációs cikke szerint: „A vita e tekintetben akadémikus, mert a vállalatok a sponthe elfogadott felértékelést mindig *saját számlájuk terhére adják, részben, mint kegydíjat, részben, mint segélyt* és ezen konkludens tényükkel is azt bizonyítják, hogy a nyugdíjtarozás és ezzel kapcsolatban annak felértékelése nem képez egy olyan terhet, amely pusztán formai okokból csak a nyugdíjintézetet terhelné.”

Proszvimmer dr. szerint főleg azért van szükség törvényre, mert a bírói ítéletek az esetek legnagyobb részében a vállalatok teherbíró képességét nem veszik figyelembe. (És mert: „azok, akik ebben a kérdésben dönteni hivatvák, rendszerint nincsenek abban a helyzetben, hogy döntésük gazdasági horderejét áttekinthessék.”)

Nem áll meg az, hogy a bíróságok ítéleteikben nem veszik figyelembe a vállalatok teherbíró képességét. A nyugdíjfelemelési perekben ítélező egyes bírák és bírói tanácsok legnagyobb része a nyugdíj megállapításánál a következő elvet követi. Megvizsgálja, hogy a nyugdíjas tisztviselőnek aktiv szolgálatot teljesítő kartársai, akik vele hasonló szolgálati idővel és hasonló munkakörrel bírnak, milyen javadalmazást élveznek jelenleg és e javadalmazásnak a nyugdíjszabályzat szerint járó százalékát állapítja meg nyugdíj címén. A budapesti kir. törvényszék 38-as felebbezési tanácsának ítéletei szerint: „A nyugdíjfelemelés mértéke tekintetében a felebbezési bíróság azt az elvet állapította meg, hogy a nyugdíjazott alkalmazottnak oly nyugdíjra lehet igénye, amely a nyugdíjszabályzat arányszámait véve a számítás alapjául járna neki abban az esetben, ha az általa betöltött munkakörrel és szolgálati évekkal az ítélezhozatal napján ment volna nyugdíjba.”

„A fenti elv tekintetbe veszi az intézet vagyoni erejét is, mert feltehető, hogy az intézet az aktiv tisztviselők illetményeit is saját vagyoni helyzetének megfelelően állapította meg.” Még azt sem mondhatja Proszvimmer Béla dr., hogy a fenti elv tulságosan kedvez a nyugdíjasoknak. Mert tekintetbe veendő, hogy a mai javadalmazások, amelyeket a bíróság a nyugdíjak felemelésénél alapul vesz, átlag $\frac{1}{3}$ -ai a békebeli javadalmazásoknak. A másik irányzat (így különösen a Kuria) a papirkoronában megállapított nyugdíjat aranykoronára számítja át és ez utóbbinak bizonyos százalékát állapítja meg nyugdíj fejében. Ebben az esetben is mindig tekintetbe veszik a bíróságok a vállalatok teherbíró képességét,

csak a szakértők kihallgatását szokták mellőzni. (Szakértő mellőzése még nem jelenti a teherbíró képesség vizsgálatának mellőzését). Helyesen mondja e tekintetben Schwarz Tibor dr. idézett cikkében: „Nem kétséges, hogy e tekintetben a szakértői meghallgatás talán *némileg* megnyugtatóbb eredményre vezetne, azonban erre irányuló kérelmet egyrészt a vállalatok is *ritkán* terjesztenek elő, mert hiszen az üzleti belső titkokat, a legtöbb magánvállalat, jól felfogott magánérdekében nem kívánja nyilvánosságra hozni, másrészt ezen szakértői megállapítások, a nyugdíjpercek amúgy is elég költséges és hosszadalmas voltát még fokozzák.”

Proszvimmer dr. szerint alig tudja a jogászközönség felfogni azt, hogy mit jelenthet egy-egy bírói ítélet, amely valamely pénzügyintézetet néhány % al többé, vagy kevésbé valorizált nyugdíj megfizetésére kötelez, *a precedens erejénél fogva akkor, amikor az illető vállalatnak 400—500 nyugdíjra jogosultról kell gondoskodni?* Mindenki tudja, hogy a magánvállalatok nagy része, béke idején sem rendelkezett a nyugdíjak és nyugdíjigények tökefedezésével és mégsem hirdették azt, hogy existenciájuk veszélyeztetve van. „A munkáltatói érdekeltségek véleménye az, hogy a vállalatok teherbíró képessége a nyugdíjak valorizációjának terheit elviselni nem tudja és így a tisztviselők által kívánt mértékben történő valorizáció katasztrofálisan érintené a vállalatokat. Ezt bizonyítaniuk azonban nem sikerül, mert ezt számszerű adatokkal alátámasztani nem tudják. A mi számításaink szerint a jelenleg nyugdíjban lévő tisztviselők nyugdíja az aktív tisztviselők összefizetésének körülbelül $\frac{1}{10}$ — $\frac{1}{20}$ -ad részét teszi, ami nagyobb intézetnél 2—3 milliárdot tenne ki évente. Nem hinnők, hogy ez aránylag csekély összeg, hármely budapesti nagy intézetet képes volna megrendíteni. Ha a bankok valóban meg akarnák oldani a valorizáció problémáját, úgy ehhez nem volna szükség, hogy a törvényhozás utasításait várják be. Ausztriában a bankok még a nyugdíjat is kollektív alapon rendezik, humanusan, szociálisan, pedig aránylag az osztrák bankok sem tökéreösebbek, mint a mieink. Ott a létszámredukciónak sem volt viszonylag akkora mint nálunk, pedig az osztrák banktisztviselők fizetései az itteni fizetéseknek dupláját, sőt sok esetben háromszorosát teszik”. (Pénzügyintézet Tisztviselők Lapja 1925. 10—11. szám Erdőssy Antal, a PTOE elnöke: „Elbányagolt problémák”).

Proszvimmer dr. szerint a törvényre azért van sürgős szükség, mert — szerinte — az egy csapásra megoldja az összes vitás kérdést, vagy az ő szavaival élve: „A törvény elvágja a gordiusi csomót, még ha akármilyen is az a törvény”. „Abba mindenkinek *bele kell nyugodnia*, hogy dura lex, sed lex”. A legista jogász felfogása ez és az a típusé, amely azt hiszi, hogy egy-egy közmondással el is lehet intézni a leg-súlyosabb, a legfájdalmasabb problémákat. („Dura lex, sed lex”). A törvény? (A javaslat már izejt nyújt belőle: Mit is mond Anatole France? „A törvény felséges, szent és igazságos. Egyformán eltiltja a szegényt és gazdagot attól, hogy a hid alatt aludjék”. „Dura lex, sed lex”. Még akkor is, ha a kialakult egységes bírói gyakorlat ezerszer jobban oldja meg a kérdést, mint a törvény? Csak azért, mert a kérdést „hatalmi szóval döntjük el”, vagyis az engedelmesség tényezője pótolja a hiányzó

atributumokat, amely atributumok a birói gyakorlatban bőségesen megvoltak, de a dura lex, sed lex büszkén fordul el a nála tapasztaltabb, körültekintőbb, méltányosabb. de mégis neki alárendelt birói gyakorlattól. Mint Schaw mondja a Szent Johannában: „Az engedelmisség éppoly szükséges a mi társadalmi rendszerünk folytonos működéséhez, mint a föld forgása ahhoz, hogy éjre reggel és nappalra éjszaka következzen. De mégsem oly *önként való*, mint amilyennek látszik. A püspök meghódol és engedelmeskedik a királynak, de jöjjön csak hozzá egy plébános és adjon neki — bármily szükséges és okos — parancsot, s a püspök meg fog feledkezni öltönyéről és le fogja hordani a plébánost szemtelenségéért“.

Egyetlen indok Proszvimmer dr. szerint a birói ítéletekben a nyugdíj felemelésére, a méltányosság. Hogy nem ez az egyetlen indok arról mindenki meggyőződhetik, aki egy nyugdíjvalorizációs ítéletet a kezébe vesz. De tudnia kell a cikkírónak, hogy ez az indok, vagyis a jus aequum alkalmazása minden más egyéb indokkal kell, hogy konkuráljon fontosság dolgában, még azzal az indokkal is, (amely pedig szintén Proszvimmer dr. ellen szól), hogy a felek akarata annak idején arra irányult, hogy a nyugdíjas reális tartalommal bíró valamit kapjon kézhez egy emberéleten keresztül végzett és *aranykorona értékben nyugtott munkájáért*.

Hogy cikkemet, amely hemzseg az idézetektől, még egy idézettel fejezzem be, felhívom Proszvimmer dr. figyelmét a nagy Kant következő mondására: „A világon nem gondolható semmi, amit *megszorítás nélkül* jönak lehetne tartanunk, csupán a jóakaratot tarthatjuk annak.“

Dr. Berczel Aladár.

Ingó jelzalog.

Az ingó jelzalog gondolata ötletszerűen, formátlanul hosszú idők óta élt és fejlődött már gazdaságunk organizmusában. Hiába sürgette azonban a közvélemény a mind égetőbbé váló szükséglet legális kielégítését, hiába kereste tévelyegve, hamis ösvényeken, de a kényszer parancsolta következetességgel a törvény szavába kapcsolódó megoldás módját: jogunk a legutóbbi időkig visszaretentett attól, hogy a klasszikus tradíció-elmélet áttörésével a népszerű gondolat törvényes felépítését vállalja. Nem tagadható, hogy az ingó jelzalog konstrukciója esztétikai tökéletességben nem vetekedhetik a klasszikus jog intézményeivel, szabadossága révén nem lehet ideálja az abszolút hatályu dologi jognak és hogy hibrid formáit a teória fanatikusai nehezen tudják majd be-
skatulyázni ezeréves fogalmaik leltárába. De ha az élet sugallatán kialakult intézmény a dogmatika valamely elvont fogalmával ellenkezik, akkor nem az élet törzsén hajtott gondolatban, hanem az elmélet e tételében van a hiba és akkor nem a valóság jelenségeit kell a fogalom szűk medrébe szori-